

Az „időszerűtlenül”
aktuális költő

Ó a szovjet irodalom József Attilája. Legalábbis én így, illyesféleképpen helyeztem őt el magamban, ami nem is volna különösebben érdekes, ha annak idején — negyedikes gimnazista koromban — a meglepett, a már-már megvető, vagy az éretleneknek kijáró jóindulatú pillantásokat és megjegyzéseket nem kaptam volna szép számmal, amikor *Vlagyimir Vlagyimirovics Majakovszkij* akkori megjelent válogatott műveinek két kötetét megvettem.

Már az is föltűnhetne, aki ilyen szélsőséges indulatokat tud kiváltani, még akkor is, ha egy tizennyolc éves ifjanc bizonyos nevelői hatásokra, az óvatos érdeklődés izielgető bizonytalanságaival kezd foglalkozni vele, nem lehet akárki. Am ennél jóval szemet szűrőbb valami az, amit a kitűnő költő, fordító és publicista, *Eörsi István* őt esztendővel ezelőtt így fogalmazott meg *Levél egy időszerűtlen klasszikushoz* című írásában: „Őn, Majakovszkij, nemcsak klasszikus lett, hanem ráadásul valóban az időszerűtlenség csúcsairól ínteg felénk: Őn az elképzelhető legidőszerűtlenebb klasszikus... Csupa olyasmit üvöltözik át nekünk a két Majakovszkij-évtizedből, amelyben lakott, a tömegek gyakorlati mozgósításáról és más hasonlókról, ami nosztalgiankat táplálhatja ugyan — már akiét, elég kevesünkét, attól tartok —, de amivel semmit sem kezdhetünk. Már roppant hangja és öblös szöcsöve is, amellyel eljutatja hozzánk napiparancsait, megbocsásson, merő anakronizmus.”

Igen, ha valaki, Majakovszkij aztán nem időszerű. Sőt! Értelmiségi körökben, igen nagy arányban, bizonyos elnéző lesajnálással emlegetik, ha netán szóba kerül, úgy, mint a jámbor, naiv és persze jobb sorsra érdemes agitátorpoétát, olyasféle hangsúlyal, ahogyan a falusi temetőkből a szerelmesétől eltiltott szérűt a kútba ugrott lány temetésén az öregasszonyok mondogatják: szegényke, ez is jobban tette volna, ha szépen férjhez megy. Majakovszkij ugyanakkor természetesen, ahogy *Eörsi* is fejtegeti, tananyag és „még az Őn tekintélyromboló dühét is köztisztelet és megbecsülés övezi, azzal a megszorítással, hogy ez az indulat merőben történelmi, történelmi okok szülték, és ma már nincs időszerűsége. Eppen ezért ne is remélje, hogy valaki célba vesszi szoparittyaköveivel. Gyűlölet visszatarthatja ettől, hogy — hahaj! — hivatalos védelmet élvez. Hívei pedig olyan bejárattott mondatokban dicsérik, mint ha nemrég kapott volna állami díjat.”

Igen, valahol itt kezdődik a baj. Annál a pontnál, hogy „hivatalosan” Majakovszkij nagy költő, viszont stílusa, egész esztétikai alapattitűdje, amely a propaganda és az agitáció világmegváltó feladatainak akart alárendelni egy, az avantgardból kinőtt, szuverén, öntörvényű művészetet — manapság patetikussá, „vonalasnak”, legjobb esetben is időszerűtlennek hat, a fent nevezett módon és alapon. Majakovszkij nemcsak azért nem tartják aktuálisnak, mert az a történelmi pillanat, amikor fellépett, élt, alkotott és önként a halált választotta, valóban a múlté. Hanem abból az okból is, hogy a jól nevelt hivatalos elismertség és tananyagmivolt alól jöttányit sem villan elő ennek a kivételesen tisztá embernek és — igen! — pompás költőnek mélyebb, ha úgy tetszik, személyiségközeli valósága és ebből következő morális tartása. Vagyis mondhatni, egész igazi, megmászhatatlanul egyedi és varázslatos „majakovszkij-jossága”.

A párhuzam kísértő; a kép, valljuk be némileg emlékeztet a József Attilára. *A Mondó mit érlel, a Favágó és a Szocialisták* költője elsősorban a tananyagbeli az *Oda, a Téli éjszaka, a Világosidő föl* vagy az *Eszmélet szerzője* inkább a „má-

sik” József Attila. Am ne feledjük, ő magyar költő volt, s ha még mindig él is a fenti, nem valami rokonszenves „belső fölcsúzás”, de mára már fölnőtt egy vagy talán két nemzedék is, amely (reméljük!) a teljes, a valóban „józsefáttilás” József Attilát látja, érzi és szereti nagyon. Majakovszkijnál viszont más a helyzet: idegensége némiképp ugyanúgy determinálja úgynevezett időszerűtlenségét, mint az optimista, patetikus, harsány, teli torokból szóló párt-poéta tankönyvíz fantomképe. Amelyre ilyen összefüggésben, sajna, nagyon is rimel a sokféle pillantás és megjegyzés, amit valamikor 1969–70-ben a válogatott műveit olvasó tizennyolc éves kapott.

Aki megvan győződve arról, hogy a paprikás krumpli a legjobb étel a világon, annak fölöttnébb nehéz megmagyarázni, hogy — tesszem azt — a pizza vagy a hagymás bélszín azért inkább. Hogy mégis megkísérlek némi, hangsúlyozottan „nem hivatalos” revíziót Majakovszkij ügyében, annak a nagyon is általános művészi morál óriási világképi fontossága az oka.

Megkockázatom: legelőször is egy időre most felejtjük el *A marxizmus fegyver, a Vers a szovjet útlevelel* vagy a *Kom-szomol-dal* című Majakovszkij-verseket, sőt — még a híres *Lenin-poémát* is. Próbáljuk nézni „csak” a szolgálat vállalását, „csak” a kiméletlenül kemény, megalkuvás nélküli elvűséget, az etikai normák könyörtelen számonkérését mindenkifől, legfelülről legalulig az önértetés, néha már-már fenséges emberi tartást, a szívósságot, a hihetetlenül eredeti, tűzőn-vízen át vállalt „másságot”, a taktikázgatás helyetti harcosságot és a mélyen átél, őszinte humanizmust. Ha csak ezeket, a művészi morál eme alapvető fontosságú világképi követelményeit vesszük szemügyre, időszerűtlenség helyett nagyon is kizónó hiányzó aktualitást, naivul ágáló agitátor helyett valóban, átélten — mert megszenvedetten — tisztességes embert és főként: egy izgatón időszerű, nagy művészt találunk. Különbösen sem mindig az az időszerű, ami pro forma csak tartalom: a mód, ahogyan az kifejeződik az emberi tényező, ami aranyfedezetként mögötte áll, a sors, amit csillagpályáján az igazi alkotónak be kell futnia — a Művet nem pár évtized alatt gyorsan megváltozott történelmi körülményekhez és mégiscsak nem is politikai megfontolásokhoz köti.

„A vezetőségek mennek, a művészet marad” — így vigasztalta magát csalódásai során *Vlagyimir Majakovszkij*. Persze az is igaz, amit *Eörsi* úgy fogalmaz meg: „a művészet is mennek — Őn is elment — és a vezetőségek is maradnak”. De a költő mondata, azzal a kiegészítéssel, hogy a művészetet erkölcsileg minősítő tényezők igenis maradnak, teljesen igaz. Miként az is, hogy éppen ezért az „időszerűtlenségéért” lehet és kell csodálni ezt a majdnem József Attila-i kort megért, életének 37. esztendőjében e földi siralom-völgyből önként eltávozott, korát, korunkat egész mai megítélésével is minősítő költőt. Aki — nagyon is aktuális. Vagy az kellene, hogy legyen. Ahogyan József Attila, *Juhász Gyula* vagy az erdélyi, *Szilágyi Domokos*.

Ha valakinek azt bizonygatjuk, hogy talán mégsem a paprikás krumpli a legjobb étel a világon, még elismerhetjük, hogy azért igenis jó dolog a paprikás krumpli is (sok kolbással pláne), és a hagymás bélszín drága, és a pizzát meg nem mindenütt csinálják jól. Csak egyvalamiről nem kéne megfeledkezni, ami ezerszer fontosabb mint holmi gasztronómiai allegóriák: hogy a művészet mindig és mindenkifől elsősorban erkölcsi kategória. És ez 80% aktualitás. Jól rni, ahogyan *Illus Gyula* mondta, jellemkérés. És Majakovszkij jól írt: De még milyen jól.

DOMONKOS LÁSZLÓ

Legyen otthonunk a város!

Szeged legrégebbi műemléke, a Dömötör-torony került a Szegedi Városszépítő Egyesület jelvényére és pecsétjére. Nem véletlenül. Ez a település legrégebbi műemléke, alapfala XI. századi, alsó, négyszögletes részét román stílusban építették a XII. században, felső, nyolcszögletű traktusa koragótikus. A másik ok, amiért jelképeül választotta e társadalmi szervezet, a megmentésével függ össze. A városfő szeretettel és kiváló lokálpatrióták — mindegyik Cs. Sebestyén Károly és Móra Ferenc — mentették meg a pusztulástól. Móra 1930-ban írt *Impériumátvétel* című tárgyában szállt szembe azokkal, akik le akarták bontani azzal az ürüggyel, hogy zavarja a dóm hatását. Gunyorosán javasolta; ha itt útban van, tolják ki az átokházi legelőkre, írják rá: „Épült az első magyar keresztény király idejében, de nem helyben.” Vagy ha lebontják, néhány tégláját majd kiállíthatják a múzeumban ezzel a magyarázó szöveggel: „A modern keresztény barbárság abban különbözik a régi kutyahitű barbárságtól, hogy a török a saját ódon szent helyeit nem pusztította el”. *Juhász Gyula* pedig így írt: „A csonka torony nekem is szívügyem. Ez a beszédes emléktulajdonosok a tatarok és Mátyás királyt, Dózsa Györgyöt és a törököket, a szegedi boszorkányokat és Dugonicsot, a szabadságharcot és a világháborút. Bennünket is túl fog élni, Szeged szebb lesz mint volt és ő, nagy idők tanúja bizonyítást tesz ezer esztendő mellett.” A történelmi folytonosság, a városfő szíve és a közös akarat jelképe a Dömötör-torony, s mint ilyen, summázata a mai városzépítő feladatainak, felelősségének, kötelességeinek.

Az elmúlt év nyarán jelent meg az első felhívás lapunk hátsó oldalán a városzépítő egyesület alapítására. December 19-én össze is gyűltek a városukat szerető, a település természeti és épített környezetének óvásait és gyarapítását személyes közreműködéssel és társadalmi összefogással előmozdítani szándékozó, s kimondták társadalmi egyesületi létrejöttét. Azóta megtörtént a bejegyzés, elkészült az embléma, csekk számlát nyitottak, tagsági könyveket nyomtatnak. Elindulhat hát a reményünk szerint hosszú időre szóló, sok-sok embert megmozgató munka!

Hányzór halljuk a hízelgő mondatot: Szeged az ország legszebb városa! A városzépítők ezt úgy teljesítik ki, hogy megfogalmazták mindent átfogó jelmondatukat: *Legyen otthonunk a város!* El bennünk a lokálpatriótai büszkeség, de élnie kell az öntudatnak és felelősségnek is. A Szegedi Városszépítő Egyesület az eddig is meglévő, ám sok szálon futó kezdeményezéseket igyekszik összecsomózni, az ötleteket, javaslatokat egy tégelybe gyűjteni, az akciókat közös mederbe terelni, a város érdekéért szólók hangját fölérősíteni. Nem elégednek meg a meglévő értékek védelmével, az örökség ápolása éppúgy legfontosabb feladataik közé tartozik, mint a karakter erősítése, az értékes vonások gyarapítása, a jövőképek alakítása és a személyesen vállalt aktív részvétel. Nem az a dolguk, hogy átraj-

zolja Szeged térképét, átrendezik a város struktúráját, márról holnapra minden igénynek kielégítő, minden panasznak gyógyító legyenek. Nem akkor végzik jól dolgukat, ha kielégíthetetlen igényeket támasztanak, ha a reális lehetőségeket meghaladó vágyakat ébresztenek, ha kiveszik a vonalzókat és a rajzcezurát a tervezők, a szerszámot az építők, a döntési jogot az arra illetékes szervek és szervezetek kezéből. *Erejük a tömegességben és a nyilvánosságban rejlik!* E nyitott társadalmi szervezet fórumot teremt a városát szerető polgároknak, a Szegedért tenni is kész embereknek. Feladatuknak tekintik, hogy népszerűsítsék a városi környezet értékeit, segítik ezek megismerését és megszeretetését, figyelemmel kísérik a történelmi, régészeti, városzerkezeti, építészeti, ipar- és képzőművészeti, technikatörténelmi, kegyeleti és természeti emlékeinek és értékeinek óvásait, támogatják ezek méltó állapotban való fennmaradását, védelmét és igyekeznek előmozdítani rangos, új értékek létrejöttét. Az ötletek, észrevételek és javaslatok itt gyűlnek össze, rejtőzködő értékek kerülnek napvilágra, így közösen tudunk elébe állni a pusztulásnak és pusztításnak, teret adni a véleményeknek és vitáknak, megfogalmazni egy város közösségének javaslatait, képviselni álláspontjait. S azzal, hogy tartalmas és mély kapcsolatot kötöz város és lakója között, tudat formál, személyiséget fejleszt. Ha erősödnek a városlakókat idekötő gyökerek, ha mélyebb lesz a lokálpatriótizmus tartalma, jobban tudjuk majd becsülni mások erőfeszítéseit, otthonosabban érezzük magunkat nemcsak saját bőrünkben és nemcsak városunkban, de ebben a hazában is.

A Szegedi Városszépítő Egyesület legutóbbi választmányi ülésén — figyelembe véve a már eddig is beérkezett levelek és telefonok észrevételeit — körvonalazta egy programot. Több mint negyven témakör gyűlt össze, melyeket értékelve, súlyozva kialakult egy terv, amelyhez várják mindenki véleményét, kiegészítését. De vegyük sorjában!

Mindenképpen elengedhetetlen egy olyan katalógus készítése, amely a város értékeinek pontos felmérésén alapul. Ez a leltár tartalmazza majd a már meglévő műemlékeket és műemlék jellegű épületeket, azoknak állagát és az egyesület javaslatait: felsorakoztatja a védésre érdemes városrészeket, épületeket, díszeket, tereptárgyakat, s javaslatokat tesz óvásukra. Ezen kataszterek elkészültekor dokumentálni lehet a mai állapotot és javasolni a fejlesztés irányait. Jelentős erőfeszítéseket szeretne tenni az egyesület a város tisztasága parkosí-

tása érdekében. A lakosságra számítva föltérképezik a város azon pontjait, ahol rendszeresen és indokolatlanul szemetet, különböző hulladékokat raknak le. A „Járj nyitott szemmel!” akció keretében észrevételeket, ötleteket és javaslatokat igyekeznek gyűjteni (akár írásban, akár szóban) ezekről a pontokról, a parkok, ligetek gyarapítási lehetőségeiről. Természetesen mozgósítják tagságukat a Hazafias Népfőrdő tisztasági és parkosítási munkaakcióira.

Szegedi városzépítők napját szerveznek — először ez év őszén, majd a jövő esztendőől az április 18-i műemlék világnaphoz kapcsolódva. Ezeket a napokat a gyerekektől a nyugdíjasokig olyan munkára hívják a város polgárait, amelyeknek célja az emléktáblák, szobrok, városképi jelentőségű műtárgyak és emlékek tisztítása, gondozása. Ezeket a napokat kiállítókat rendeznek, ilyenkor tartják majd az egyesület közgyűléseit. Számítanak a fiatal korosztályokra is. Terveik között szerepel játékos pályázat kőrása középiskolásoknak és szakmunkástanulóknak. Ennek keretében a tizenévesek nemcsak jobban megismernek szűkebb környezetüket, de elkészítének javaslataikat, kiáltványait is.

Kiderült az is, melyek Szeged legallergiásabb pontjai. Ezeket dokumentumkiállításokon mutatják be, s nyilvános beszélgetéseket is szerveznek. Már látható a Szegedi Nemzeti Színház épületét és az Átalakulás munkálatait bemutató tárlat a szegedi Sajtóházban (április 12-én vitát rendeznek a városi teátrumról), ősszel a Dóm tér kerül „terítékre”, majd az újszegedi üdülőközpont és Alsóváros, illetve a Mátyás tér környéke. Pályázatot írnak ki egy városi információs rendszer kialakítására, mely segítené az eligazodást, a tájékozódást, és színesítené a városképet is. Terveik között szerepel egy olyan műhely létrehozása, ahol résztint összegyűjtének a régi városkép dokumentumait, az egykori építkezések terveit, rajzait, részint az idős mesterek szerszámait, épületdíszek, kovácsoltvas dekorációk, famunkáik megmaradt példányait, sablonjait, mintáit. Pályázat útján igyekeznek választ kapni arra a kérdésre: *Milyen is a jó játszótér?* A terveket, elképzeléseket oldalakon keresztül sorolhatnánk. Am jól tudja mindenki, hogy mennyi ötlet szunnyadhat a város lakóiban.

Ezért kérnek mindenkit, hogy javaslataikat, elképzeléseiket juttassák el a Szegedi Városszépítő Egyesület címére (6720 Szeged, Vörösmarty utca 3.), vagy személyesen mondják el ugyanott az egyesület fogadóóráin hétfőnként délután 5-től 6-ig (első alkalommal április 9-én). Azok akik már kitöltötték és leadták jelentkezési lapjaikat postán megkapják azokat a csekket, amelveken befizethetik évi tagsági díjukat (120 forint). Aki a fogadóórán kívánnak belépni az egyesülebe, a helyszínen juthatnak csekkehez. A befizetést igazoló szelvény birtokában kapják meg a tagsági könyvüket. Eddig több százán vannak, akik jelentkeztek e nemes célokért küzdő társadalmi egyesületbe, de bízunk abban, hogy számuk a közeljövőben jócskán növekedni fog.

I. L.

Mezei András

Mintha hívásra

Mintha az erdőn minden éjszaka szarnyat bontana, gyökerestől szakadna ki erős talajából a fa,

mintha hívásra törne föl önmagából a legény, úgy hallani a zúgását, ahogy a lélek száll vele;

mintha hazám mintha hazád szállna veled szállna velem. Felismert edes szabadság lélegzete lélegzetem.

